

FØROYAR Í DAG

Ritstjórar: W. HEINESEN og HEDIN BRÚ

Føroya framtíð.

I sinari røðu á Føroya lögtingi tann 5. novbr. (undir orðadráttinum um stýrisslagið) legði Tórstein Petersen javnaðarmenninar undir at hava svikið teirra tjóðskaparligu stevnuskrá tí teir halda at amtmáðurin, ið umboðar statin her heima, eisini eigur at umboða kong. Hetta eitur í fólkaflókksmanna indignatíonslýriska máli: at gera hr. Hilbert til *varakong*. Við at nýta hetta málið halda menn tverri liv í gomlum undirlutakenslum, ið meginparturin av tí føroyska fólkinum annars eru væl á veg til at smoyggja av sær.

Imóti hesum helt P. M. Dam uppá í síni verjurøðu, at javnaðarmenn undir teimum víðurskiftum ið eru, ynskja at fylgja eini stevnuskrá, ið kann fremjast. Hervið týðaði hann til tann verunleika, at Føroyar í fótuni eru hersettar av bretlendingum, og at teir ráðandi í Bretlandi ferð eftir ferð hava boðað frá, at teir alsamt politiskt kenna Føroyar at vera ein part av tí danska ríkinum og kenna amtmannin at umboða hetta ríki. Hetta er ein verunleiki, ið vit ikki sleppa undan, antin vit so rópa henda verunleikan dæmligan ella ódæmligan.

Hvat ið fólkaflókksmonnum víðvíkjur, so hava teir líka síðan apríl 1940 havt lyndi til at latið eyguni aftur fyri hesum verunleika. Tað er lægið, at hesir menn, ið sjálvir eru handilsmenn og vanir at takast við turr tøl og treytir, á hesum umráði vísa seg sum romantikarar. Teir hava alla tíðina starvast fyri at fremja eitt *romantiskt kupp* tvørtur imóti líkindunum. Hvi? Vitstu teir ikki, at soverið kupp mátti miseydnast? Ella ynsktu teir rætt og slætt at siggja tað miseyduast? Nøkur menniskju hava tað lyndi, at tey vita sær ikki betri enn at sleppa at klaga yvir at verða jagstraði og óráttvist víðfarin. Tey fína fragd í hesum: at ganga og tykjast synd í sær sjálvum. Men hetta verður til romantiskan lýrrikk og ikki til politikk.

Hvussi hetta nú er og ikki, eitt er eysað: fáligr og beiskir eru hesir kuppmenn vorðnir. Tað má tykjast lægið so lítið hesir »radikalur sjálvstýrismenn» hava lært av

40 ára føroyskum politikki, síðani teir aftur nú gera sama romantiska mistakið aftur sum tann gamli sjálvstýrissflokkurin gjørdi. *Adressurørslan* undir seinasta veraldarkriggi var eitt úrslit av tí sama politiska óbúgvni. Tað ferðina trúðu sjálvstýrismenninir, at tað fór at eydnast at fáa hjálp frá einari fremmandari stórmakt fyri at fremja teirra sjálvstýrisskrav imóti tí ríki, sum teir statsrættliga hoyrdu til. Hesu ferðina tykjast teir hava vónað, at tað tumbul, hertøkan hevði við sær, skuldi kunna nýtast til eitt politiskt kupp imóti ríkis-sameindini. Av sonnum er tann politiska romantikkur her heima eitt seigilvað kykt. Tað er hjartaskerandi at siggja hvussu tann nýggja løgan av radikalum sjálvstýrismonnum roynir at renna ein snarveg til tað »Soria-Moria-slott», ið Jóannes Patursson á sinni sá í skýggjunum.

Og tó eru vit utan iva — á okkara egna seinføra hátt — komn hesum slottinum væl nærri enn í 1917—18. Ella rættari sagt: ikki sjálvum slottinum, men tí verunleika, tað umboðar — latið okkum rópa henda verunleika: Hin tjóðskaparligi sámin. Tað er við at henda ein stórvegis broyting her heima í sjálvum tí politiska kenslugrundarlagnum. Tað gevur nógv at hugsa um, at bæði fólkaflókksmenninir og javnaðarmenninir eru sinnaðir fyri eina radikalari broyting av Føroya politiska stýrisslag. Til saman umboða hesir báðir flokkarnir (saman við tí gamla framburðsfelags- og sjálvstýrispartinum og ivaleyst einum parti av tí meira frisinnaðu sambandsfólkinum) tann sterra helmingin av føroyskum veljarum og allrahelst allan tann føroyska ungdomin.

Tey batnaðu korini fyri fiskivinnuna, sum hertøkan her heima ferði við sær, hevur mest sum givið okkum rákan av hvussi tað er at standa á egnum beinum figgjarliga. Væl er tað bert ein litil ráki, og gulltíðin var ivaleyst bert ein hákonjunktur-tíð, ið streyk framvið. Men tað vildi ivaleyst av næstan øllum her heima kennst sum eitt djúpt fall at sokkið aftur til ta syndarligu støðu frá tíðini undan krignum. Hugsanin

um at vit í framtíðini aftur skulu byggja okkara vinnuliv á beinleiðis peningastudning frá einum stati, sum vit ikki ein gang gjalda beinleiðis skattir til, elvir okkum skomm. Tað má ikki henda. Tað er okkara skylda á ein ella annan hátt at vinna okkum tann kapital, ið tørvar, og so seta allar hendur og høvur í gongd fyri at fáa okkara samfelag til at blóma og bera seg. Rópa ikki hetta barnsliga romantikk! Hetta er tann friski hugurin í føroyskum politikki, og hetta verður meir og meir tann átroðkandi verunleikin.

So langt kunnu fólkaflókksmenn og javnaðarmenn einast. Ósemjan byrjar fyrst við spurninginum um hvussu ein slíkur »landskapitalur» (latum okkum hugsa okkum t. d. ein megnar-styrk, veitt okkum av einari veraldar-nevnd fyri figgjarligari samfelagsligari endurnýggjan!) skal nýtast. Meðan javnaðarmenn ynskja at siggja felags (koopératívar) fyritekur settar á stovn, líta fólkaflókksmenninir bert á teirra egna privatkapitalistiska mátt og meg. Hvussi hetta nú einaferð fer at vera vorðið, verður ikki bert orsakað av okkum sjálvum, men eisini fyri ein stóran part av hvussu heimurin verður at skipa seg aftaná kriggið. Tað nyttar ikki nógv fyri okkum nú at gera skipanir. Men tað er ógvuliga forvitnisligt at gáa eftir hvørjar kenslur, ið renna Føroya fólki í barmi — tí fólki ið hevur framtíðina fyri seg.

Er tann tjóðskaparligi romantikkurin ikki í ferð við at vikja fyri tjóðskaparligum sáma?

Tað er ivaleyst, at líka óhugalig hugsanin um at venda aftur til vaðheina- og fátækrahjálpar-tíðina vil vera okkum, líka so óhugaligt vil tað vera fyri tey flestu av okkum at venda aftur til tann politiska ómegaskapin frá fyrr. Løgtingið vil aldri meir vera eitt amtsráð. Vit eru nóg mikið vaksnir fyri at skapa okkara egnu lógir, og eru vit tað ikki, mugu vit skunda okkum at verða tað. Líkaleiðis kenna vit eina náttúrliga trongd til at hava okkara egnu embætismenn, ikki av tí, at hetta í grundini er so neyðugt, men av tí, at tað er okkum ein ósámulig hugsan altíð at vera »undir administration». Vit kenna at tað er

eitt tjóðskaparligt livskray fyri okkum at trúgva, at vit ikki eru eitt evnaleyst fólk — ein nórsk-dansk-eingilsk-føroyskur vavgreitur, sum einki høpi er í. Vit fata næstan ikki longur tað vælverðið, tað undanfarna líðið kendi við 1) deils at hjúkla fyri øllum útlendskum, 2) deils at kenna seg óráttáðan og niðurtráðan í stúsund ár. Hetta hevur mestsum einki høpi fyri okkum longur. Vit vita, at vit aldrin vilja læra at siggja hvat dansk mentan er og hevur at týða fyri okkum, so leingi vit eru undir danskum fyrisæti. Munna ikki allir føroyingar kenna tjóðskaparliga, um vit kunnu einast um at tað tjóðskaparliga hjá okkum rætt og slætt er hettaz: at vit gjøgnum felags mál og felags lagnu eru vorðin ein norðlenskt fólk-eind fyri seg?

Eru vit ikki á veg til at vinna á tí tjóðskaparligu og samfelagsligu *undirluta-kensluni*, ið vit líka síðan 1906 hava havt at drigist við eins og eitt ringt slag av saksí? Latið okkum vænta, at vit, um vit av álvara seta fótir í bekk, verða fer fyri at leggja okkum eitt figgjarligt og samfelagsligt grundarlag fyri okkara sjálvstøðu í tann mun, tað er gjørligt í verunleikanum. Eru vit eitt dreivlorkutari og ódugnaligari fólk enn hini skandinavisku fólkin? Tora vit ikki at halda fast, at t. d. okkara sjómenn hoyra til Atlantshavns bestu? Hava vit ikki henda seinasta mannsaldurin gjørt eitt risalop frá miðaldarmonopoli og líka út í nútíðar teknikk-eldina — uttan heilt at fáa av fótunum? Hava dúgiligir og áhaldandi menn ikki mýkt okkara mál til eitt mentunaramboð fyri nútíð og framtíð? Hava vit ikki týðandi læknar og lærarir, verkfrøðingar og handverkarir, vitskaparmenn, listarmenn og rithøvundar?

Alt hetta, vit her hava umskrivað, umboðar tað, vit kundu rópt okkara livandi tjóðskaparliga kapital, okkara arbeiðsmegi. Treytin fyri at hetta skal liggja í yrkisloysi, er og verður henda eina: at vit kunnu semjast í høvuds-málunum og einast um at vísa út-heiminum eitt *heilskapad andlit*. Her er tað ið skortar. Vit sigla tverri við tveimum mómum í skutinum: sjálvstýris-frtíð og sambandsfrtíð. Tað undanfarna ættarlíðið orkaði ikki at mana hesar báðar niðagrisarnar frá einari óvitasligari og óbúnari tíð burtur. Tað ættarlíðið, ið nú er við ræðið, tykist tverri á mangan hátt bert at vilja ganga í fótasporunum hjá teimum undanfarna.

Tó — ikki øll! Tað verða hesi frisinnaðu og víðskygdu føroysku menn og kvinnur ið koma til at lata vindeyguni upp og sleppa nýggjari tíð og frískari luft inn.